

ОЦІНКИ ВАРІАНТІВ ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙНИ У ГРОМАДСЬКІЙ ДУМЦІ УКРАЇНИ

I. Валюшко, центр внутрішньополітичних досліджень НІСД

В аналітичній записці відслідковується зміна суспільних оцінок стосовно готовності продовжувати оборонну війну проти Росії, а також можливості територіальних поступок для встановлення миру. Порівнюються результати вітчизняних та іноземних опитувань громадської думки.

Висновки

Питання способу завершення війни загострюється в міру просування російської армії вглиб території України. Відбувається зміна суспільних настроїв, що фіксується соціологічними опитуваннями, проведеними на території України як вітчизняними, так і іноземними компаніями. Необхідно одразу відзначити, що результати деяких з цих соціологічних опитувань помітно відрізняються один від одного. Наприклад, дослідження американського Інституту Геллапа засвідчує, що більшість українців начебто готові до поступок агресору. Проте, є підстави вважати подібні результати надміру категоричними, оскільки вони не підтверджуються іншими соціологічними опитуваннями. Разом з тим, більший масштаб поширення на західну аудиторію таких результатів іноземних опитувань, порівняно з українськими аналогами, обмежує Україну в можливості донесення світові власної точки зору, що ускладнює розуміння стратегії українського керівництва та українського опору російській агресії як визвольної війни.

Основні результати

Вивчаючи динаміку ставлення українців до війни з лютого 2022 року до жовтня 2024 року, американський **Інститут Геллапа** вказує на поступове зниження готовності громадян до продовження боротьби. Якщо на початку повномасштабного вторгнення Росії 73 % респондентів висловлювались на користь війни до перемоги, то у 2023 співвідношення між боротьбою й переговорами складало 63 % проти 27 %, а у 2024 підтримка миру шляхом домовленостей (за висновками Інституту Геллапа) взагалі зросла до 52 % ¹.

У другому дослідженні з цієї серії Інститут Геллапа фіксує наростання українського скептицизму стосовно швидкого вступу до НАТО та ЄС. Так, частка

¹ Half of Ukrainians Want Quick, Negotiated End to War https://news.gallup.com/poll/653495/half-ukrainians-quick-negotiated-end-war.aspx?fbclid=IwY2xjawGx2FdleHRuA2F1bQIxMQABHSONS4Pc-0RK0eA4TCW3xgJN1couAmVw9goeouUOYsjXvrowbGfOKvIVbA_aem_lrLTQFWTX5mcUwliBe9Geg

українців, які вірять у приєднання України до Альянсу у найближчі 10 років знизилася з 64 % у 2022 р. до 51 % у 2024; аналогічно відносно ЄС – з 73 % до 61 % відповідно. Крім того фіксується майже двократне зростання частки переконаних у тому, що цього ніколи не трапиться: з 12 % у 2022 р. до 22 % у 2024 р. щодо НАТО, з 6 % до 15 % щодо ЄС².

Штучне протиставлення війни й миру в соціологічних опитуваннях має ознаки маніпуляції. Небажання українців поступатися територіями чи приставати на інші російські умови не означає прагнення продовжувати війну. Так само настання миру внаслідок переговорів не є гарантією припинення російської агресії в гібридному форматі або відновлення бойових дій у майбутньому. Водночас, автори звіту визнають, що бажання якомога швидше закінчити війну не тотожне готовності віддати території і що лише чверть опитаного населення України відкрита до територіальних поступок в обмін на мир³. Проте це роз'яснення відсутнє в опублікованому звіті, спотворюючи його результати.

Одночасно з публікацією результатів опитування Інституту Геллапа майже тотожні дані щодо ставлення до питання переговори / війна оприлюднила російська соціологічна компанія Russian Field. 52 % опитаних нею росіян висловилися за перехід до мирних переговорів для припинення бойових дій в Україні, а 36 % – за продовження війни⁴. Синхронна поява цих досліджень може бути цілком випадковою, але симетричність висновків вказує на наявність запиту на припинення війни з боку як російського, так і українського суспільства.

Тим часом реальне ставлення росіян до умов завершення війни може відрізнятися від оприлюдненого Russian Field. Зокрема, за даними Левада-Центру, припинення конфлікту з поверненням окупованих територій підтримує тільки 31 % росіян⁵. При чому їх частка практично не змінюється з травня 2023 року, попри повільне зростання прихильності до завершення війни без додаткових умов.

Загалом, не піддаючи сумніву достовірність отриманих результатів, варто звернути увагу на недоліки в їх інтерпретації. Опитування Інституту Геллапа створюють спрощену картину сприйняття дійсності в Україні, розділяючи питання війни й євроатлантичної інтеграції. Натомість інші дослідження засвідчують, що уявлення українців про війну / мир та місце України в світі взаємопов'язані і цей зв'язок не є лінійним.

Зокрема, Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) в результаті опитування громадської думки виявив, що станом на початок жовтня 2024 року 58 % українців виступають проти яких-небудь територіальних поступок⁶, а 81 %

² Ukrainians Grow More Skeptical of West <https://news.gallup.com/poll/653471/ukrainians-grow-skeptical-west.aspx>

³ Опитування українців свідчать про те, що вони хочуть миру, а не капітуляції – експерти <https://www.holosameryky.com/a/opytuvannia-malyuut-riznu-kartynu-nastojiv-ukrajintsiv/7873449.html>

⁴ Военная операция в Украине. 16 волна (7-12 ноября 2024) <https://russianfield.com/svo16>

⁵ Конфликт С Украиной: Внимание, Поддержка, Отношение К Различным Условиям Мирного Соглашения В Сентябре 2024 Года <https://www.levada.ru/2024/10/09/konflikt-s-ukrainoj-vnimanie-podderzhka-otnoshenie-k-razlichnym-usloviyam-mirnogo-soglasheniya-v-sentyabre-2024-goda/>

⁶ ДИНАМІКА ГОТОВНОСТІ ДО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПОСТУПОК ТА ФАКТОР ГАРАНТІЙ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ МИРНИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1447&page=1>

вважає, що Україна може досягти успіху, за умови належної підтримки з боку Заходу⁷.

Так само неготовність суспільства до капітуляції продемонстрували результати національного опитування, проведеного Фондом Ілька Кучеріва «Демократичні ініціативи» спільно з соціологічною службою Центру Разумкова в серпні 2024 року. Визнати окуповані території частиною РФ в обмін на мир не погодились 81 % українців (90 % у серпні 2023 року) і лише для 9 % це прийнятно (5 % у серпні 2023 року)⁸.

Подібні результати показало опитування, проведене у вересні-жовтні 2024 року Центром аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (IRI), – 88 % українців вірять у «перемогу» і підтримують повернення втрачених територій. Ця частка зменшилась з 98 % у червні 2022 року, але не змінилась з лютого 2024 року⁹.

Результати вітчизняних опитувань громадської думки й згаданого на початку записки опитування Інституту Геллапа, згідно з яким твердження «Україна повинна бути відкритою для деяких територіальних поступок» начебто поділяє близько чверті респондентів, не збігаються. Соціологічне опитування Центру Разумкова підтверджує, що українці скептичні стосовно того, що шляхом територіальних поступок можна завершити війну, оскільки вірять, що війна зумовлена несприйняттям Росією самого факту існування незалежної України¹⁰. Так, 26 % опитаних Центром Разумкова вважають, що метою Росії є геноцид більшості українців, а ще 20% – знищення української нації.

⁷ ЧИ ЗДАТНА УКРАЇНА ЗА ПІДТРИМКИ ЗАХОДУ ДОСЯГТИ УСПІХУ ТА СПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИКИ ЗАХОДУ <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1438&page=1>

⁸ Війна та дипломатія: як українці ставляться до можливих переговорів і гарантій безпеки https://dif.org.ua/article/viy-na-ta-diplomatiya-yak-ukraintsi-stavlyatsya-do-mozhliivikh-peregovoriv-i-garantiy-bezpeki?fbclid=IwY2xjawGq0FxlHRuA2FlbQIxMAABHRYK3YnbVOw9dEC4ELZ0hPzS_L5OFO0NP7Q5raeMT2BED45iyvWRA86JCg_aem_NVmGSNMF67TrrT4Md9M_wA

⁹ National Survey of Ukraine | Sept-Oct 2024 <https://www.iri.org/resources/national-survey-of-ukraine-sept-oct-2024/>

¹⁰ Путін для підвищення національної самосвідомості українців зробив більше, ніж багато поколінь українських націоналістів <https://razumkov.org.ua/statti/putin-dlia-pidvyshchennia-natsionalnoi-samosvidomosti-ukraintiv-zrobyv-bilshe-nizh-bagato-pokolin-ukrainskykh-natsionalistiv>